

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ LITERARY STUDIES

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Cabbarova Solmaz Rafiq qızı
Naxçıvan Dövlət Universiteti

MƏHƏMMƏDHÜSEYN ŞƏHRİYAR YARADICILIĞINDA VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBİYƏSİ

Açar sözlər: Vətən, ana dili, adət-ənənə, tərbiyə, ailə, dəyər.

Key words: Homeland, mother tongue, tradition, upbringing, family, value.

Ключевые слова: Родина, родной язык, традиции, воспитание, семья, ценность

Məhəmmədhüseyn Şəhriyar İranda, Araz çayı boyunca o tay və bu taya bölünmüş Azərbaycanda və bütün türk dünyasında sevilən, XX əsrin dahilərindən biri kimi dəyərləndirilən ustadımızdır. Ana dilində və farsca yazılmış şeirləri ilə o, hələ öz sağlığında klassiklər səviyyəsinə qalxmışdır. Şəhriyar həm də xalq şairidir. Onun yazdığı əsərlərində xalq, millət təəssübkeşliyi, vətən, yurd, qardaş həsrəti, doğma dil sevgisi özünü bariz şəkildə göstərmişdir. Azərbaycanın iki hissəyə bölünməsi ilə ayrılıq həsrətində yaşayan insanların dərдинə şərik olmuş şair hər bir misrasında bunu özünəməxsus şəkildə anlatmağa çalışmışdır.

Araz düşman əlində bir qılınc tək ortanı kəsdi,
Onun övladı varsa, bil səni yada salan vardır. (1, 79 s)

“Məmməd Rahimin ikinci məktubuna cavab” adlı bu şeirində şair düşmən əliylə ikiye parçalanmış vətəni hər zaman bir olduğunu, Arazın bu tayda böyüyən övladlarının o tayın övladları da olduğunu qələmə almışdır. Bu şeirində şair həmçinin Cənubi Azərbaycanda yaşayan həmvətənlərimizin vətən eşqi ilə yandıqlarını, qovuşmaq üçün səbrlərinin son həddinə yetişdiklərini aydın şəkildə göstərmişdir.

Vətənin bölünməsi ilə bir-birindən ayrı düşmüş insanlar vətən həsrətilə yanaşı həm də qardaş-bacı həsrəti çəkmişlər. Doğmalarından ayrı düşmək, bir ömür boyu onun sorağında yaşamağın çətinliyi şairin “Döyünmə-söyünmə” şeirinin misralarında belə əks olunmuşdur;

Bir qərn də qardaşdan uzaqlaşmaq olurmuş?
Qardaş deyə, bir ömr soraqlaşmaq olurmuş?
Birdən də bu qardaşla qucaqlaşmaq olurmuş? (1, 94 s)

Şair həm də bu şeirində araya girən məsafələrin qardaşları yadlaşdırmayacağını, əksinə onlar arasındakı həsrəti, məhəbbəti daha da alovlandıracağını qeyd etmiş, “Yad qardaş olanmaz bizə, qardaşda yad olmaz”. (1, 95 s). deyərək yadlardan qardaş olmayacağını vurğulamışdır.

Şairin yazdığı əsərlərin əksəriyyəti doğmalarına, qohum-qardaşlarına, sevdiklərinə ünvanlanmış, hər misrada onların qanı bir, canı bir eyni vətənin övladları olduğu qeyd etmişdir. Şair həmçinin bu misralarda araya girən məsafələrə, qadağalara baxmayaraq onları bir-birlərini sevməyə, qorumağa səsləmişdir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyar qələmə aldığı misralarında həm də göstərirdi ki, biz bir xalq olaraq hər zaman ailəmizə dəyər verir, ailə üzvlərimizə dərin sevgi hissləri bəşeyirik. Onları qorumağı, qayğılarını çəkməyi hər zaman özümüzə vəzifə bilirik. Ayrılıqlar isə bu sevgini, məsuliyyət hissini azaltmır, əksinə daha da alovlandırır. Düşmənlər biziləri cismən ayırsalar da ruhən ayırmağa gücləri yetmir.

Qardaş yenə sənsən ki, dalımda dayanıbsan,
Qardaş yata bilməzsə, uyubkən oyanıbsan. (1, 95 s)

Bu misralarda şair “qardaş” ifadəsində tək qohumluq əlaqələri ilə birləşən iki şəxsi yox, həm də bir-birindən ayrı salınmış vətənin çağırışından bəhs etmişdir. Əgər vətənin bir parçası dardadırsa digər parçası da narahatçılıq keçirir, yuxularını qatır.

Şimali Azərbaycanın müstəqillik qazanması ilə sərhədlərin açılması və həmvətənlərimizlə illər sonra yenidən qovuşmamız, insanların bir-biri ilə doğmalarıyla görüşüb, qucaqlaşması, Cənubi Azərbaycanda yaşayan soydaşlarımızın çətinliklərə və təqiblərə baxmayaraq hər zaman bizi dəstəkləməsi Şəhriyarın misralarla ifadə etdiyi fikrin ən əsaslı təsdiqidir. Bu da xalq şairinin nə qədər uzaqgörən olduğunu, ən əsasında xalqını nə qədər yaxşı tanıdığını göstərir.

Şəhriyar Azərbaycanı hər zaman müstəqilliyə və birləşməyə səsləmişdir. Azərbaycana xitabən yazdığı seirlərin hamısında şair Azərbaycanı həm ruhlandırmağa çalışmış, həm də harayına yetişə bilmədiyinə görə üsyan etmişdir. Bunu onun “Azərbaycan” şeirində aydın şəkildə görmək olar.

Könlüm quşu qanad çalmaz , sənsiz bir an Azərbaycan!
Qalx ayağa ya azad ol, ya tamam yan Azərbaycan!

Yuxarıdakı misralarda şair nə qədər üsyan etsə də qəlbi daim vətəni üçün döyünmüş, vətəni üçün canından belə keçməyə hazır olduğunu demək olar ki, bütün misralarında hiss etdirmişdir. O, düşmənlərin pəncəsində olan vətəninin dərdi ilə yanmış, dünya var olduqca Azərbaycanın da var olmasını sidq ürəklə istəmişdir;

“Var olsun Azərbaycan” deyir dərddli Şəhriyar,
Var olsun bu dünyada, nə qədər ki, dünya var. (1, 386 s)

Şair hər zaman vətəninin azad olması, birləşməsi arzusunda olmuş, ömrünün sonuna qədər bu ümidlə yaşamışdır. Şimali Azərbaycandan görüşdüyü hər kəsi vətən deyər bağrına basmış Şəhriyar bunu yazdığı misralarda belə ifadə etmişdir;

Yatsın yava gözlər, hələlik bəxti oyatdım,
El arxama çatdıqda bu gün arzuma çatdım.
Qardaş, səni tapdıqda qəmi, qüssəni atdım.
Sanki Bakını, Gəncəni verdin mənə, qardaş,
Tapdım elimi, arxamı, qurban sənə, qardaş. (1, 95 s).

Məhəmmədhüseyn Şəhriyar doğma eli-obası ilə yanaşı sevimli və əvəzsiz olan dilinə - Türk dilinə də şeirlər həsr etmişdir;

Türkün dili tək istəkli dil olmaz,
Ayrı dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz. (1, 99 s).

“Türkin dili” şeirində şair dilinə tərif deməklə yanaşı doğma dilinin qədrini bilməyib, onu yad dillərə məxsus terminlərlə bəzəməyə çalışmaları tənqid atəşinə tutmuşdur. Digər bir misrada isə “Türkün məsəli, folkloru dünyada təkdir” deməklə ustad Türk mədəniyyətinin və etnopedaqogikasının qiymətsiz olduğunu vurğulamışdır. Burada həm də şairin milli mənəvi dəyərlərinə bağlılığını aydın şəkildə görmək olar.

Şair həm də şeirlərində xalqına məxsus adət-ənənələri, bayram mərasimlərini, xalqın gündəlik həyatını, yaşayış tərzini qələmə almış, etnopedaqogi materiallardan da məharətlə istifadə etmişdir.

Bayram idi, gecəquşu oxurdu,
Adaxlı qız bəy corabı toxurdu,
Hər kəs şalın bir bacadan soxurdu,
Ay nə gözəl qaydadı şal sallamaq,
Bəy şalına bayramlığın bağlamaq. (1, 413 s)

Ustad “Heydər babaya salam” poemasında şahidi olduğu bayramları, bu bayramlarda yaşadığı sevinc və həyəcanı, uşaqlıq dostlarını və qohumlarını təsvir etmiş, Azərbaycana xalqına məxsus milli dəyərləri mükəmməl bir şəkildə ifadə etmişdir. “Ey bülbül” adlı şeirində isə böyüdüüyü kəndi, orada yaşayan insanları unutmadığını və hər zaman onlar üçün darıxdığını, o günlərə yenidən qayıtmaq istədiyini qələmə almışdır;

Kənd uşağı, cumalaşdıq, coxuduq,
Təndir aşın içmiş idik, toxuduq,
Sözlərimi kəlmə-kəlmə oxuduq,
Qəm sazının yenə simin bağladığı,
Bir oxuduq, bir çaldıq, bir ağıladıq. (1, 80 s).

Ümumiyyətlə, Şəhriyarın yaradıcılığında elə bir əsər tapmaq çətindir ki, orada insanlığa xas olan keyfiyyətlər, vətən və millət sevgisi, adət və ənənələrə bağlılıq, bütün ölkələr və zamanlar üçün müqəddəs mətləblər yüksək sənətkarlıqla ifadə edilməsin.

Ədəbiyyat:

1. Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri. Bakı: “Avrasiya press”, 2005, 480 s.
2. Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Yalan dünya. Bakı: 1993, 496 s.

Issues of patriotic upbringing in Mahammadhuseyn Shahriyar creativity

Summary

It was stated about creativity of M.H. Shahriyar, his love and attitude to motherland, nation and how poet expressed his longing for Azerbaijan in his works, his love for native language, importance of national traditions, family values and family relationships for him in the article. In the article as well as struggle of people's poet for the unity of Azerbaijan separated into two parts by enemies, inseparable tierconnecting nations though they life separately were dealt.

**Элементы патриотизма в творчестве Махаммадхусейна Шахрияра
Резюме**

В статье раскрыта патриотическая тематика в творчестве Махаммадхусейна Шахрияра. Тема Родины, привязанности к национальным корням очень важна для автора. Через все его творчество красной нитью проходит тема страданий по Азербайджану, привязанность к национальным традициям, семейным обычаям и духовным ценностям народа. Его поэзия – это призыв и страдания по поводу единения разделенного врагами Азербайджана. Каждая строчка его поэтического наследия – это ода разорванным родственным отношениям, людей, оказавшихся по разные стороны границы.

Rəyçi: dos. S.Həsənlı